

Konventionen af 11. Januar 1907.*)

~~~~~

V.

Forespørgsel til Udenrigsministeren.

Af 1ste Landstingsmand for 1ste Kreds,
Professor Henning Matzen.

Anmeldt i Landstinget den 16. Oktober 1907.

~~~~~

Erkender Ministeriet, at den i Anførselstegn satte sidste Sætning i Ministeriets Meddelelse til Rigsdagen angaaende Konventionen 11. Januar 1907, hvilken Sætning lyder saaledes:

„at den Kgl. Regering udtrykkelig havde udtalt, at Tyskland ved Traktaten af 11te Oktober var bleven sat i Stand til at handle i fuld Besiddelse af sin Magt og sin *legale* Ret, hvorved det netop anerkendes, at vi ikke kunne paastaa, at Art. V endnu hjemler os nogen Ret“.

er fremstillet som gengivende Indholdet af en Udtalelse fra den danske Udenrigsminister til den tyske Chargé d’Affaires?

*) Se Sønderjydske Aarbøger 1907 S. 177—206.

Erkender Ministeriet, at denne Fremstilling er urigtig?

Vil Ministeriet i bekræftende Fald give Rigsdagen en ny, berigtigende Meddelelse?

Forhandlingen fandt Sted 25. Oktober 1907 (Rigsdagstidende, Landstingsforhandlinger Sp. 132 ff.).

Forespørgeren (Matzen): Jeg har fra først af været noget i Tvivl om, hvorledes jeg skulde formulere denne Forespørgsel, fordi den Meddelelse, som den handler om, er jo til en vis Grad formløst affattet. Der er ingen Underskrift, ingen Dato paa. Overskriften lyder: „Meddelelse til Rigsdagen fra Udenrigsministeren“. Men neden under staar, at Ministeriet har besluttet gennem Udenrigsministeren at gøre Rigsdagen en Meddelelse, og jeg har derfor formuleret min Forespørgsel saaledes, at jeg retter den til Ministeriet gennem Udenrigsministeren.

Det første Spørgsmaal lyder da:

„Erkender Ministeriet, at den i Anførselstegn satte sidste Sætning i Ministeriets Meddelelse til Rigsdagen angaaende Konventionen 11. Januar 1907, hvilken Sætning lyder saaledes:

„at den Kgl. Regering udtrykkelig havde udtalt, at Tyskland ved Traktaten af 11te Oktober var bleven sat i Stand til at handle i fuld Besiddelse af sin Magt og sin *legale* Ret, hvorved det netop anerkendes, at vi ikke kunne paastaa, at Art. V endnu hjemler os nogen Ret.“

er fremstillet som gengivende Indholdet af en Udtalelse

fra den danske Udenrigsminister til den tyske Chargé d’Affaires?“ Der staar jo nemlig i Slutningen af Meddelelsen, at „som det endvidere fremgaar af en Depeche fra den danske Udenrigsminister til Gesandten i Berlin af 14. Febr. 1879, blev det ligeledes af førstnævnte“ — det vil altsaa sige Udenrigsministeren — „mundtligt meddelt den tyske Chargé d’Affaires den 13. Februar 1879 i Besvarelse af en Forespørgsel, denne ifølge Ordre havde stillet“. Saa kommer den Sætning i Anførselstegn: „at den Kgl. Regering udtrykkelig havde udtalt, at Tyskland ved Traktaten af 11. Oktober var bleven sat i Stand til at handle i fuld Besiddelse af sin Magt og sin *legale* Ret, hvorved det netop anerkendes, at vi ikke kunne paastaa, at Art. V endnu hjemler os nogen Ret“. Jeg kan ikke læse denne Sætning anderledes, end at der dér staar, at ifølge Depeche af 14. Februar 1879 blev det af Udenrigsministeren mundtlig meddelt den tyske Chargé d’Affaires, at o. s. v. Jeg mener, at naar man kan læse dansk, maa man erkende, at her er sagt, at denne sidste Sætning gengiver Indholdet af, hvad den danske Udenrigsminister mundtlig meddelte den tyske Chargé d’Affaires; men denne Sætnings Rigtighed har det ikke været mig muligt at faa anerkendt gennem tidligere Henvendelser til Udenrigsministeriet, skriftlige Henvendelser Gang efter Gang. Men alle gode Gange, siger man jo, ere tre, og derfor kommer jeg nu og retter dette Spørgsmaal til Udenrigsministeren, om ikke denne sidste Sætning i Meddelelsen altsaa gengiver Indholdet af, hvad Udenrigsministeren har meddelt den tyske Chargé d’Affaires. Det er altsaa det første Spørgsmaal.

Naar det har været saa vanskeligt at faa klaret sig dette, saa turde det maaske staa i Forbindelse med det næste Spørgsmaal, jeg stiller, nemlig om Ministeriet, hvis det altsaa maatte erkende, at det er saaledes, at i Meddelelsen Sætningen er gengiven som en Angivelse af Indholdet af, hvad den danske Udenrigsminister har sagt til den tyske Chargé d'Affaires, erkender, at denne Fremstilling er urigtig. Denne sidste Sætning i Meddelelsen har jo vistnok fremfor nogen anden fængslet Opmærksomheden, og da vi fik Aktstykkerne forelagte, var det første jeg eftersaa, Depechen af 14. Februar, og, da jeg læste den, stod der blandt andre Ting deri navnlig ogsaa Meddelelse om Mødet og Samtalen mellem Udenrigsministeren og den tyske Chargé d'Affaires; men efter at dette var sagt, saa kom der til sidst en Sætning, som lyder saaledes: „og den kejserlige Regering vil desuden af min ostensible Depeche“ — *ostensible* forudsætter jeg betyder „som kan forelægges for Regeringen“ — „af den 12. Februar, (altsaa afsendt herfra, Dagen før den tyske Legationssekretær henvendte sig til mig) se, at jeg deri — altsaa i denne Depeche — udtrykkeligt udtalte, at Tyskland ved Traktat af 11. Oktober er sat i Stand til at handle „dans la plénitude de sa force et de son droit légal“, hvilket altsaa oversættes i Meddelelsen ved „i fuld Udfoldelse af sin Magt og sin legale Ret“, hvorved det netop anerkendes, at vi ikke kunne paa-staa, at Art. V endnu hjemler os nogen Ret. Altsaa, i den Depeche, som paaberaabes som Hjemmel for denne Meddelelse, staar ikke, at denne Sætning gengiver Indholdet af en Udtalelse fra den danske Uden-

rigsminister til den tyske Chargé d'Affaires. Der staar netop kun, at denne Sætning er en Meddelelse, en skriftlig Meddelelse fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt i Berlin. Det er altsaa Forskellen. Medens Meddelelsen fremstiller denne Sætning som udtalt fra Udenrigsministeren til den tyske Chargé d'Affaires, saa viser Depechen af 14. Februar, som er paaberaabt som Hjemmel derfor, at det ikke er saa, men at Sætningen er indeholdt i, er en Bestanddel af en Depeche fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt i Berlin. Der er altsaa her en Uoverenstemmelse mellem Meddelelsen og den paaberaabte Depeche, ifølge hvilken altsaa den ene siger, at det er en Udtalelse fra Udenrigsministeren til den tyske Chargé d'Affaires, den anden derimod siger, at det er en skriftlig Meddelelse, indeholdt i en Depeche fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt. Jeg skal foreløbig ikke dvæle ved Forskellen, men kun altsaa spørge, om Ministeriet erkender, at det er urigtigt, naar Meddelelsen siger, at denne Sætning indeholder en Udtalelse fra Udenrigsministeren til den tyske Chargé d'Affaires, en mundtlig Udtalelse, naar Depechen, som var paaberaabt, viser, at det er en Udtalelse, indeholdt i Depechen fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt. Og hvis altsaa Ministeriet maatte erkende dette, hvorom jeg venter en Udtalelse fra den højtærede Udenrigsminister, er mit tredje Spørgsmaal, om da Ministeriet vil rette, be-
rigtige den Meddelelse, det har givet, for saa vidt den altsaa skulde vise sig at være urigtig, og give Rigsdagen en rigtig Meddelelse om, hvad der er sket.

Med disse Ord skal jeg altsaa tillade mig at rette min Forespørgsel til den højtærede Udenrigsminister.

Udenrigsministeren (*Raben-Lervetzau*): I Besvarelse af de af den ærede 1ste Landstingsmand for 1ste Kreds til mig rettede tre Spørgsmaal skal jeg herved med Hensyn til de to første udtale, at den citerede Slutningspassus af min „Meddelelse“ til Rigsdagen angaaende Konventionen af 11. Januar 1907 ikke er en Fremstilling af, hvad der mundtlig er blevet sagt til den herværende tyske Chargé d’Affaires — hvilket formentlig ogsaa fremgaar af selve den paagældende Sætnings Konstruktion — men Uddrag af en Depeche fra Udenrigsministeren til den danske Gesandt i Berlin. Sætningen, som den staar, kan imidlertid give Anledning til Misforstaaelse — ganske vist ikke af *reel* Betydning — jeg skal derfor tillade mig til yderligere Forklaring at oplæse en lidt omredigeret Slutning paa den nævnte „Meddelelse“, begyndende efter Semikolon’et i Linjen 10 fra neden: „; i denne Udtalelse indeholdtes saaledes den danske Regerings Anerkendelse af, at den ikke kunde paastaa, at Pragerfredens Art. V hjemlede den nogen Ret. Og som det endvidere fremgaar af en Depeche fra den danske Udenrigsminister til Gesandten i Berlin af 14. Februar 1879, blev det ligefrem af førstnævnte mundtlig meddelt den tyske Chargé d’Affaires, den 13. Februar 1879, i Besvarelse af en Forespørgsel, denne ifølge Ordre havde stillet, „at vi ikke paastod, at Danmark skulde have nogen „Ret“, ligesom det af samme Depeche ses, at den danske Regering forstod Ordene i den

fornævnte, til den tyske Regering overleverede Depeche af 12. Februar som „netop“ indeholdende en Aerkendelse af, „at vi ikke kunne paastaa, at Art. V endnu hjemler os nogen Ret“. —

Da jeg har Grund til at tro, at den ærede 1ste Landstingsmand for 1ste Kreds lægger særlig Vægt paa, at Ordet „endnu“, der forekommer i Depechen til den danske Gesandt i Berlin, ikke synes at være brugt i den mundtlige Udtalelse til den tyske Chargé d’Affaires, skal jeg tillade mig at bemærke følgende. Den danske Regering havde to Organer, ved hvilke den stod i officiel Forbindelse med Regeringen i Berlin, dels den tyske diplomatiske Repræsentant her, dels den danske Gesandt i Berlin, og hvad enten den benyttede den ene eller den anden af disse Veje, maatte dens Udtalelse være lige bindende for den. Naar den danske Regering derfor instruerer den danske Gesandt i Berlin om, hvorledes Ordene i Depechen af 12. Februar ere at forstaa, saa er det, for at Gesandten kan vide, hvilket Standpunkt han skal indtage overfor den tyske Regering, og dette Standtpunkt maa han ogsaa have indtaget. Jeg skal yderligere tilføje, at det af en Depeche ligeledes af 14. Februar 1879, til den danske Gesandt i Wien ses, at den danske Udenrigsminister mundtlig havde anmodet den herværende østerrig-ungarske Gesandt om „at konstatere hos sin Regering, at den kongelige Regering ikke til ham i nogen Maade havde antydet end sige paastaaet, at den *ogsaa* efter Traktaten af 11. Oktober havde nogen international eller juridisk Ret.“ Hvis Ordet „endnu“ havde en *reel* Betydning i Sagen, vilde det have været

uheldigt, om den daværende danske Udenrigsminister havde sagt et til den herværende tyske Chargé d'Affaires, et andet til den herværende østerrig-ungarske Gesandt og til den danske Gesandt i Berlin. Men hele dette Spørgsmaal om Ordet „endnu“ forekommer mig *reelt* betydningsløst. Det afgørende i Sagen er, at den danske Regering i 1879 overfor den tyske Regering *utvetydig har erkendt, at Danmark ikke havde nogen „Ret“* i Henhold til Pragerfredens Art. V. — Om den mente, at Danmark *aldrig* havde haft nogen „Ret“ i Henhold til den nævnte Art., eller at det *ikke længer* havde nogen saadan „Ret“, fremgaar ikke klart af de foreliggende diplomatiske Aktstykker, men det ses ikke at have nogen *praktisk* Betydning efter de ovenfor omtalte fra dansk Side i 1879 fremkomne Udtalelser.

I Besvarelse af det 3die af det ærede Medlem stillede Spørgsmaal skal jeg udtale, at jeg ikke anser det for nødvendigt at give nogen yderligere Meddelelse til Rigsdagen ud over, hvad jeg her har sagt.

Forespørgeren (Matzen): Nu ere vi altsaa dog naaede saa vidt, at det er anerkendt, at det er en urigtig Fremstilling, Meddelelsen indeholder. Det forekom mig, at den højtærede Udenrigsminister begyndte med at sige, at den paagældende Sætning ikke indeholdt en Angivelse af en Udtalelse fra den danske Udenrigsminister til den tyske Chargé d'Affaires, hvilket skulde fremgaa af, at den ikke angives at være en ordret Gengivelse. Nej, det er ganske vist, den er fremsat i indirekte Form, men ligefuldt maa jeg fastholde, at den fremtræder som en Gengivelse

af Indholdet af, hvad der er sagt af Udenrigsministeren til den tyske Chargé d’Affaires. Og ikke blot kan den misforstaas, men som den staar, kan den ikke forstaas anderledes. Saa mente den højtærede Udenrigsminister, at denne Sætning, som den stod, og dette, at den var fremstillet som en Udtalelse fra Udenrigsministeren til den tyske Chargé d’Affaires i Stedet for til den danske Gesandt, ikke havde nogen Betydning, men det kan jeg ikke paa nogen Maade anerkende, og for at belyse dette skal jeg tillade mig at gaa noget nærmere ind paa det foregaaende Indhold af Meddelelsen, idet jo Slutningen her i Virkeligheden danner Konklusionen paa hele den foregaaende Udvikling.

I Meddelelsen siges det, at den fremkommer for at give Rigsdagen en Meddelelse om Overenskomstens Tilblivelse og Forstaaelse. Jeg beklager, at den i en Henseende er ufuldstændig, for saa vidt den netop paa et Punkt, hvor det var særligt vigtigt at faa Oplysning om Overenskomstens Forstaaelse, er ganske tavs. Det hedder i Indledningen til Konventionen først, at efter at Grænserne ere fastsatte ved Wienerfreden o. s. v., have begge Regeringer for at fjerne den Uro, „som findes i visse Befolkningskredse, særlig i Henseende til deres statsborgerlige Forhold, og i den Forventning, at denne af begge Parter tilsigtede Virkning til fulde vil blive opnaaet ved nærværende Overenskomst, idet hver af de to Regeringer paa sit Statsomraade og indenfor Rammen af sit Lands Lovgivning forpligter sig til paa enhver Maade at virke i dette Øjemed“ . . . o. s. v. Nu spørger jeg: hvad er Meningen

med dette? Her er Tale om visse Befolkningskredse, i hvilke der er Uro, som Regeringerne altsaa ville fjerne, og til dette Øjemed vil hver af disse to Regeringer forpligte sig til paa enhver Maade at virke i dette Øjemed. Hvad er det for „Befolkningskredse“, i hvilke der er Uro? Er det indenfor vort Land, saa spørger jeg, hvad er Meningen med, at vi forpligte os overfor Tyskland til at berolige vor Befolkning? Det forekommer mig at være noget, som vi ikke have at tale med Tyskland om. Og hvis de findes udenfor vort Land, saa siger jeg: hvad kunne og hvad skulle vi da gøre for at berolige visse Befolkningskredse udenfor Landet? Her savner jeg enhver Oplysning i Meddelelsen om, hvad Meningen er med denne Udtalelse, som netop i højeste Grad trænger til at oplyses.

Saa siger Meddelelsen, at den fremkommer for at give den rette Forstaaelse i Anledning af „Rygter og Fortolkninger, der, hvis de vandt Indgang hos videre Kredse af Befolkningen, vilde kunne modvirke den ved Konventionen tilsigtede Befæstelse af det nabovenlige Forhold mellem de to Lande“. Hvad det er for Rygter, ved jeg ikke, og hvad Fortolkningerne angaar, ved jeg kun, at der er kommet en Fortolkning gennem „Ritzaus Bureau“, gaaende ud paa, at den danske Regering ikke har afgivet nogen som helst Erklæring vedrørende Artikel V, og denne Fortolkning turde maaske være egnet til ikke at befæste det nabovenlige Forhold, thi fra Tysklands Side gaar man netop ud fra, at ved Indledningen her er fra dansk Side anerkendt Ophævelsen af Artikel V. Her vilde der derfor netop

være Grund til at give Forklaring, og man vil jo ogsaa i Meddelelsen finde Udtalelser angaaende dette Punkt. Men jeg vil nu ikke sige, at det er meget tydeligt, hvad Meddelelsen indeholder i den Henseende. Det hedder, at Hensigten med den i Traktaten brugte Udtalelse var at konstatere Hjemmelen for Preussens Besiddelse af Slesvig, og saa omtaler man først Hjemmelen over for Danmark, og dernæst Hjemmelen over for Østerrig, altsaa dels Pragerfredens Artikel V og dels Traktaten af 11. Oktober 1878, hvorved Østerrig gik ind paa at frafalde sin Fordring med Hensyn til Preussens Forpligtelse til at afstaa de nordlige Distrikter til Danmark, naar Befolkningen ved en fri Afstemning tilkendegav Ønsket derom. Herom siges det saa: „Idet den danske Regering ved at undertegne Konventionen af 11. Januar d. A. har akkviesceret ved Indledningsordenes Angivelse af Preussens Hjemmel til Slesvigs Besiddelse“ . . . Jeg skal ikke indlade mig paa en Fortolkning af Ordet „akkviescere“, men lade det staa for „Ministeriets Regning. Men saa siges der videre, at der heri „ligger en Gentagelse af den af den danske Regering i Febr. 1879 givne Anerkendelse af, at Danmark ikke paa Pragerfredens Artikel V kan støtte noget Krav paa Opfyldelse af Tilsagnet om Folkeafstemning i Nordslesvig“. Altsaa er den Erklæring, der i sin Tid kom fra sikreste Kilde, fra „Ritzaus Bureau“, i alt Fald for saa vidt ikke rigtig, som der virkelig i Teksten indeholdes en Erklæring om Art. V, men den gaar kun ud paa, at Traktatens Indhold fastslaar, at vi ikke kunne støtte nogen Ret paa Pragerfredens Art. V, men derimod, og det lægger

jeg ganske vist, som den højtærede Udenrigsminister sagde, Vægt paa, staar der ikke noget om, at vi efter 11. Oktober 1878 ikke længere kunne hævde nogen Ret. Et er, at vi sige, at vi kunne ikke støtte nogen Ret paa Pragerfredens Art. V, og et andet, at vi sige at den Ret, som vi have haft eller maatte have haft, kan ikke længere gøres gældende efter 11. Oktober 1878. Hvis vi sige dette, saa have vi dermed anerkendt, at Traktaten af 11. Oktober 1878 er forbindende for Danmark. Og det er netop ifølge Ministeriets Udtalelse i Slutningen af første Stykke ikke sket. Der er kun derigennem anerkendt, at vi ikke kunne støtte nogen Ret paa Art. V. Og naar Udenrigsministeren synes at mene, at det er det samme som at sige, at vi ikke efter Traktaten af 11. Oktober 1878 kunne hævde nogen Ret, saa er det urigtigt, det er to ganske forskellige Ting. Et er, at vi ikke kunne støtte nogen Ret paa Art. V, men sige vi, at vi *ikke længere* kunne støtte nogen Ret, saa have vi derigennem anerkendt Traktaten af 11. Oktober 1878 som forbindende for os, og vi have derigennem anerkendt Ophævelsen af Art. V. Det er imidlertid altsaa ikke sket efter Meddelelsen, saaledes som den foreligger, hverken i 1907 eller i 1879. Men saa forbavses man ganske vist, naar man i sidste Stykke læser, at der dog er sket andet og mere i 1879, at vi gennem, hvad der er udtalt i 1879, have anerkendt, at den Ret, som vi have haft eller maatte have haft ifølge Pragerfredens Art. V, er bortfalden fra 11. Oktober 1878. Derigennem vilde vi jo netop have anerkendt denne som bindende for os og derigennem anerkendt Op-

hævelsen af Art. V. Naar den højtærede Udenrigsminister fremhævede, at det formentlig var uden Forskel i praktisk Henseende, kan det maaske være, men det er ikke ligegyldigt i Henseende til den retlige Betydning, enten man bruger det ene eller det andet Udtryk. Efter hvad der staar i Slutningen af næstsidste Stykke, have vi ikke anerkendt Ophævelsen af Art. V, men saa kommer sidste Stykke, og deraf fremgaar det netop, at Regeringen dér paastaar, at vi have gjort det i 1879. Det siges altsaa, at i Depechen af 12. Februar 1879 have vi udtalt, at Tyskland nu kunde handle i fuld Udfoldelse af sin Magt og sin legale Ret uden at faa Udseende af at give efter for en Tvang ifølge en overfor Trediemand paatagen Forpligtelse. Hvad der ligger deri, det er jo netop det, som Ministeriet har udtalt i næstsidste Stykke, at Danmark har ikke erhvervet nogen Ret ifølge Art. V, og deraf følger, at Østerrig er den eneste Magt, som har en Ret, og naar den opgiver sin Ret, saa staar Tyskland frit. Andet og mere ligger der ikke deri. Men saa kommer Fortolkningen af denne Depeche, og det siges, at der altsaa i denne Udtalelse indeholdtes selve den danske Regerings Anerkendelse af, at den ikke kunde paastaa, at Pragerfredens Art. V *endnu* hjemlede den nogen Ret. Det er dette „*endnu*“, som er kommet ind, og om hvilket den højtærede Minister siger, at det er uden Betydning. Det har imidlertid sin virkelige Betydning, thi derved siges og derved erkendes det, at *nu*, det vil sige efter den 11. Oktober 1878, kunne vi ikke længere gøre nogen Ret gældende. Derigennem have vi altsaa anerkendt Traktaten af 11. Oktober

1878 som bindende ogsaa for os. Og naar jeg saa spørger, hvor den Fortolkning kommer fra, ja, saa er det jo interessant at se, at det er gamle Fejltagelser, som gemmes trolig og bevares i Udenrigsministeriet. Det er jo nemlig en Fortolkning, som netop Ministeriet har vedkendt sig i 1879 i den Depeche af 14. Februar, som Spørgsmaalet her er om. Det er altsaa anerkendt, at hvad der staar i den ikke er udtalt af den danske Udenrigsminister overfor den tyske Chargé d'Affaires. Det hævder jeg fremdeles, og det hørte jeg heller ikke, at den højtærede Udenrigsminister benægtede. Men i Meddelelsen er det ganske sikkert sagt, at vi i Depechen af 12. Februar 1879 altsaa have erkendt, at vi ikke kunne paastaa, at Art. V *endnu* hjemler os nogen Ret, altsaa at efter 11. Oktober 1878 var i alt Fald den Ret, vi maatte have haft, bortfalden, og jeg kan ikke se rettere, end at derigennem paastaas det, at Traktaten af 11. Oktober 1878 er forbindende for os. Man kan nemlig ikke saaledes eliminere et Ord og sige: det Ord har ingen Betydning, det er netop ikke brugt i Udtalelsen fra den danske Udenrigsminister til den tyske Chargé d'Affaires. Men hvad gør saa Meddelelsen? I Stedet for at denne Udtalelse staar i en Depeche fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt, saa konverterer Meddelelsen den uden videre til en mundtlig Udtalelse fra den danske Udenrigsminister til den tyske Chargé d'Affaires. Derved faar denne Udtalelse en Betydning, som den paa ingen Maade havde, saa længe den kun var en Udtalelse fra den danske Udenrigsminister til den danske Gesandt. Selv om denne urigtige Fortolkning er fremkommen overfor

den danske Gesandt, er dermed jo ingenlunde givet, at den ogsaa er fremkommen overfor den tyske Chargé d'Affaires. Jeg har i alt Fald ikke set noget som helst til Bevis for, at dette er sket, og i alt Fald Udenrigsministerens Udtalelse overfor den tyske Chargé d'Affaires indeholder ikke noget som helst derom. Nu er denne Udtalelse offentliggjort, og nu er det altsaa sagt af Ministeriet og forkyndt for Alverden, at den Gang have vi altsaa anerkendt, at efter at Traktaten af 11. Oktober 1878 er afsluttet, kunne vi ikke længere gøre nogen Ret gældende. Derigennem have vi anerkendt Ophævelsen af Art. V. Nu kan Udenrigsministeren sige, at der er ingen Forskel paa, om vi sige, at vi ikke have nogen Ret, eller vi anerkende Ophævelsen. Jeg siger jo, der er en Forskel, det er givet og vist, at det er to forskellige Ting. I Slutningen af sidste Stykke siger Ministeriet selv, at der i 1879 ikke er sket andet end, at vi have anerkendt, at Danmark ikke paa Pragerfredens Art. V kan støtte nogen Ret, og naar der ikke er sket andet i 1879, saa kan derefter ingen paastaa, at vi nogen Sinde have anerkendt Ophævelsen af Art. V. Men saa kommer Ministeriet i sidste Stykke og siger: Jo, det skete i 1879, for da erklærede Udenrigsministeren overfor den tyske Chargé d'Affaires, at vi ikke længere, ikke „endnu“ kunde gøre nogen Ret gældende. Derigennem vil man altsaa have udtalt, at nu er Traktaten af 11. Oktober 1878 ogsaa forbindende for os. Det er altsaa den Betydning, den væsentlige Betydning, denne Forandring har, at en Udtalelse fra Udenrigsministeren til den danske Gesandt, der som saadan ikke er forpligtende

overfor fremmede, har Meddelelsen ændret til en Udtalelse fra Udenrigsministeren til en fremmed Gesandt og derigennem gjort den forpligtende for Danmark. Og det, siger jeg, er en saa væsentlig Forandring, at den ikke burde være foretagen. Det er urigtigt overfor Danmark, at man her siger, at den danske Udenrigsminister har udtalt noget, som han ifølge den Depeche, som er paaberaabt, ikke har sagt. Thi det siges her, at det er ifølge den Depeche, han har sagt det, og ifølge den Depeche har han netop ikke sagt det. Han har ikke talt om, at vi ikke *endnu* kunne gøre nogen Ret gældende, og det er urigtigt overfor Rigsdagen, hvor man altsaa faar en Meddelelse, som viser sig at være urigtig. I det Brev, jeg sendte til Udenrigsministeriet, og som jeg fik Svar paa bagefter, fik jeg ogsaa en Udtalelse fra Konsejlspræsidenten om, at det Spørgsmaal, jeg havde rejst, havde ingen statsretlig Betydning. Jeg mener: Jo, det har statsretlig Betydning, fordi det er et Spørgsmaal om, hvorvidt man fuldt ud kan stole paa Rigtigheden af de Meddelelser, som komme fra Ministeriet angaaende den udenrigske Politik, og det finder jeg, at man efter denne Meddelelse ikke kan. Her have vi nemlig en Udtalelse, som jeg fremdeles hævder, ikke er i Overensstemmelse med den paaberaabte Depeche. Naar man ikke kan have fuld Tillid til, at det er ubetinget rigtigt, hvad der meddeles gennem Udenrigsministeriet, saa siger jeg, at saa kan man ikke have Tillid til disse Meddelelser, og saa kan man ikke have Tillid til Ledelsen af vor udenrigske Politik.

Udenrigsministeren (*Raben-Levetzau*): Det ærede 1ste Medlem for 1ste Kreds (Matzen) sagde, at jeg i den Tale, som jeg før oplæste, anerkendte, at jeg i Fjor havde givet Rigsdagen en usandfærdig Meddelelse. Det har jeg paa ingen Maade anerkendt. Jeg har i Dag sagt, at det ærede Medlem havde fuldstændig Ret i, at den paagældende Passus ikke var nogen direkte Gengivelse af Ministerens mundtlige Samtale med den tyske Chargé d'Affaires, men at det derimod var en Gengivelse af en Depeche til den danske Gesandt. Det var det, jeg den Gang udtalte i min Meddelelse til Rigsdagen, det var det, jeg mente at udtale, hvad man ogsaa kan se af Sætningsbygningen, da man ellers ikke kunde begynde Sætningen med et „at“

Jeg har efter det ærede Medlems Ønske besvaret de tre Spørgsmaal, som han har rettet til mig i Dag, og jeg tror, jeg har besvaret disse Spørgsmaal fyldestgørende. De andre Betragtninger, det ærede Medlem kom med bag efter, vil jeg helst ikke besvare i Dag.

VI.

Forhandlinger om Konventionen og Danmarks Forhold til Tyskland i det danske Folketing.

(Rigsdagstidende. Folketingets Forhandlinger d. 23. Oktober 1907, Sp. 589 ff.)

H. L. Møller: . . . Jeg vender mig derefter til den højtærede Udenrigsminister. Den højtærede Minister sagde i sin Tale forleden Dag, at det havde været ham kært at se, at der var en vaagnende Interesse overalt i Befolkningen og i Pressen for de

Spørgsmaal, som vedrøre Rigets Forhold til Udlandet. Ministeren beklagede ganske vist, at denne Interesse ogsaa havde givet sig uheldige Udslag. Vi vide jo godt, hvad Ministeren sigtede til, og jeg kan være ganske enig med den højtærede Minister i at beklage disse uheldige Udslag af Interessen for vort Forhold til Udlandet. Men jeg tænker, at den højtærede Minister med det, han sagde forleden Dag, ogsaa har villet sige, at han ikke vilde have noget imod, at de Spørgsmaal, som høre under hans Ministerium, og de Handlinger, han har foretaget som Udenrigsminister, blive Genstand for virkelig Omtale og Drøftelse, ogsaa i den danske Rigsdag. Dette har hidtil ikke kunnet ske med den mest betydningsfulde Begivenhed i den danske Udenrigspolitik i de sidste Aar, nemlig Konventionen af 11. Januar 1907 imellem Danmark og Preussen om de slesvigske Optantbørns Retstilling. Da nu denne Begivenhed har vakt saa stor og almindelig Opmærksomhed over hele Landet, har optaget Sindene stærkere end maaske noget andet, der er sket i den nuværende Udenrigsministers Tid, forekommer det mig ganske urimeligt, om den danske Rigsdag skulde være det eneste Sted, hvor der ikke blev talt om denne Sag og blev givet Lejlighed til Drøftelse af den, og det vil jeg derfor her tillade mig at gøre.

Det var de storpolitiske Begivenheder i Sommeren 1905, det tyske og det engelske Flaadebesøg her i København, der fulgte saa kort efter hinanden, det tyske Kejserbesøg, som sluttede sig dertil — det var disse storpolitiske Begivenheder, som fremkaldte en livlig Drøftelse af Danmarks Forhold til det tyske

Rige, og fra mange Sider blev den høje Regering tilskyndet til at optage Forhandlinger med Tyskland, at prøve for Alvor Værdien af de mange Venskabsforsikringer, vi den Gang modtog fra tysk Side, ved at optage Forhandlinger med Tyskland om en Løsning af de forskellige uløste Spørgsmaal, som vare en Følge af visse, højst ejendommelige preussiske Fortolkninger af enkelte Bestemmelser i Wienerfreden. — Det maa i høj Grad anerkendes, at Regeringen tog Hensyn til, hvad den offentlige Mening i den Henseende ønskede, og virkelig aabnede saadanne Forhandlinger med Tyskland, og for saa vidt maa det ogsaa anerkendes, at disse Forhandlinger have ført til det Resultat, som foreligger i Januar-Konventionen.

Det var ganske naturligt for Regeringen at begynde med Spørgsmaalet om Optantbørnene. Det var naturligt af 3 Grunde. For det første var det det Punkt, hvor Preussens Stilling var mest uholdbar, idet Preussen ved sin Optræden mod disse Optantbørn havde skabt store Vanskeligheder for sine egne indre Forhold. For det andet var det det Omraade, hvor den almindelige Retsfølelse mest umiddelbart krævede en Indskriden, fordi det drejede sig om adskillige Tusinde Mennesker, som ved den preussiske Optræden vare blevne hjemløse, ikke blot i deres eget Fædreland, men i hele den vide Verden, og vare blevne hjemløse ogsaa i den Forstand, at de kunde udvises fra deres eget Fædreland uden at være berettigede til at blive optaget i noget andet Samfund. Den tredie Grund var den, at den preussiske Regering ved Aabenraa-Konventionen af 1872 havde givet den danske Regering

et Løfte om en Gang ved Lejlighed at bringe dette Spørgsmaal om Optantbørnene ud af Verden. Det har sikkert kostet Regeringen ikke faa Vanskeligheder at faa disse Underhandlinger indledede og bragte til et Resultat. Og Resultatet er da ogsaa temmelig begrænset. Af de forskellige uløste Spørgsmaal, som Udførelsen af Wienerfreden i Praksis har givet Anledning til, er det jo kun det ene, om Optantbørnenes Retsstilling, som er blevet ordnet, medens Konventionen har ladet de andre uløste Spørgsmaal ligge helt urørte.

Det tør nu ikke bebrejdes den danske Regering, at den har maattet begrænse sine Forhandlinger til dette ene Punkt, og det tør heller ikke bebrejdes den, at det Resultat, hvortil den er naaet, ikke er større. Forhandlingerne med den mægtige Nabostat have jo maattet føres under højst ulige Vilkaar, som det altid vil være Tilfældet, naar det er en ganske lille Magt, der skal forhandle med en stor. Afgørende for Bedømmelsen af Januar-Konventionens positive Indhold maa det være, at den gennemgaaende er bleven modtaget med Tilfredshed af Sønderjyllands danske Befolkning, altsaa af den Befolkning, som den var bestemt til at komme til gode. Det kan formentlig heller ikke bebrejdes Regeringen, at Udførelsen af Januar-Konventionens Bestemmelser i Enkelthederne kunde lade noget tilbage at ønske, at den kan give og allerede har givet Anledning til forunderlig Behandling af slesvigske Optantbørn. Jeg tænker især paa det bekendte Tilfælde med Bankbestyrer Jørgen Møller, Skærbæk. Hele den mærkværdige preussiske Forvaltnings- og Retspraksis med Hensyn til Optantspørgsmaalet har skabt mange

indviklede og fortvivlede Tilfælde der, og det har ved Konventionens Affattelse været ganske umuligt at forudse alle tænkelige Tilfælde og træffe Foranstaltninger mod dem. Man maa saaledes indrømme, at der ved Januar-Konventionen virkelig er gjort et godt Skridt fremad i Retning af at tilvejebringe normale statsborgerlige Forhold for Nordslesvigs danske Befolkning, og for saa vidt maa vi alle være glade ved, at den er kommen i Stand.

Men tilbage bliver saa rigtignok at undersøge, for hvilken Pris denne Konvention har maattet købes, og her forekommer det mig, at Resultatet bliver mindre lysteligt. Man skulde ikke paa Forhaand tro, at Preussen overhovedet skulde kunne tænke paa at forlange nogen Pris for Opfyldelsen af et gammelt Løfte til den danske Regering, som tillige var Opfyldelsen af et ganske elementært Retfærdighedskrav, og som endelig først og fremmest var til Gavn for Preussen selv, idet den bragte en statsretlig Anomali ud af Verden, som vistnok var uden Sidestykke i hele Europa. Ikke desto mindre ser man af Regeringens Redegørelse til den danske Rigsdag, den Redegørelse, som fulgte med Konventionen, at man fra preussisk Side virkelig har stillet en bestemt Betingelse til den danske Regering for at gaa ind paa Konventionen, nemlig, at denne skulde indledes med den Erklæring, der nu findes i Spidsen for dens § 1, og som gaar ud paa at fastslaa den Kendsgerning, at Grænsen mellem Danmark og Preussen er bleven fastsat ved Wienerfreden af 30. Oktober 1864 og ved de Dispositioner, som Kongen af Preussen og

Kejseren af Østrig have truffet i Medfør af denne Traktat. I Regeringens Redegørelse hedder det ganske utilsløret, at denne Bestemmelse er kommen ind i Traktaten, ikke for at konstatere Grænsen — hvad der jo ogsaa er fuldkommen overflødigt — men for at konstatere Preussens Hjemmel til at besidde de afstaaede Hertugdømmer; det var Hensigten.

Her synes jeg, det maa siges, at det er en Ydmygelse, der er beredt den danske Regering og Danmark ved denne Indledning til Konventionen. Ydmygelsen bestaar deri, at det forlanges af os, at vi skulle underskrive Wienerfreden en Gang til efter 43 Aars Forløb, som om det ikke var nek, at vi havde underskrevet den een Gang, og den Gang blev den dog underskrevet med vort Hjerteblood. Det er, som om vor Færd i de 43 Aar har været af den Beskaffenhed, at der kunde kastes Skygge paa os for ikke at have opfyldt de Forpligtelser, vi den Gang havde paataget os, og at der derfor kunde være Anledning til at tage en ny Underskrift paa, at vi vilde gøre det for Fremtiden. Dette, at kræve en fornyet Underskrift i saadanne Forhold, hører dog ellers til de Ting, der ikke finde Sted mellem loyale Kontrahenter, og det er derfor næppe for meget sagt, at det er en meget alvorlig Ydmygelse, der dermed er tilføjet Regeringen og det danske Folk, især da der ikke kan være nogen som helst Tvivl om, hvad Hensigten har været fra Preussens Side med at faa denne Bestemmelse ind. Hensigten har været den at nedslaa Haabet hos den danske Befolkning i Nordslesvig om, at den Uret nogen Sinde skulde blive gjort god igen, som blev tilføjet den ved

Wienerfreden, nedslaa det ved at henvise til, at nu havde den danske Regering og det danske Folk selv opgivet hvert Haab derom.

Men foruden denne Ydmygelse, vi saaledes have maattet døje ved Januar-Konventionen, forekommer det mig, at vi ogsaa have paataget os en ikke ringe Risiko for Fremtiden ved den Forpligtelse, Regeringen i Indledningen til Konventionen har paataget sig til, som det hedder, indenfor Rammen af Landets Love paa enhver Maade at virke hen til at fjerne den Foruroligelse, der bestaar i visse Befolkningskredse. Jeg ser helt bort fra det affekterte Sprog, hvori Sætningen er udtrykt, og ser paa selve Forpligtelsens Natur. Forpligtelsen er ganske vist gensidig, for saa vidt som den preussiske Regering har paataget sig akkurat en tilsvarende overfor os. Men hvor det er en meget stor og en meget lille Stat, der indgaa saadanne Forpligtelser overfor hinanden, er det en given Ting, at den lille Stat vil være meget ugunstigere stillet end den store. Denne Forpligtelse giver jo nemlig den store Magt et Paaskud til at blande sig ind i den lille Magts indre Anliggender, til at føre et Slags Tilsyn med, at vi ogsaa herhjemme opfylde denne Forpligtelse til indenfor Rammen af vort Lands Love at arbejde hen til denne fuldstændige Beroligelse, medens den store Stat naturligvis vel skal vide at værge sig mod, at den lille Stat blander sig ind i dens Forhold. Paa den Maade er det en meget skæbnesvanger Forpligtelse for en lille Stat at paatage sig overfor en stor, og det kan gøre det meget vanskeligt under visse Forhold for os at forblive Herrer i vort eget Hus. Man

kan jo tænke sig, at der fra tysk Side i Henhold til denne Bestemmelse i Konventionen bliver gjort Forsøg paa at betegne enhver lovlig Sympatitilkendegivelse, som finder Sted herhjemme for den danske Nationalitet i Sønderjylland, som skikket til at virke foruroligende og altsaa som noget, der er i Strid med Konventionens Aand og Forudsætninger.

Saaledes maa det vistnok siges, at Januar-Konventionen i Virkeligheden er dyrekøbt fra dansk Side, og det er kun den Medfølelse, som man maa have med de fortvivlede Tilstande, under hvilke den danske Befolkning i Nordslesvig har levet, og den Tilfredshed, som det har vakt derovre, at der er gjort Ende paa en Del af disse fortvivlede Tilstande, der afholder mig fra at sige, at den er for dyrt købt. Man kan nemlig som bekendt ogsaa købe Retfærdighed for dyrt. Disse Erfaringer med Hensyn til Januar-Konventionen opmuntre derfor egentlig ikke til at gaa synderlig langt videre ad den samme Vej. Spillet synes mig lidt for ulige og Udsigten til Vinding for ringe, hvor imod den Risiko, der løbes, synes mig for stor. Jeg skulde altsaa henstille til Regeringen indtil videre at lade det være tilstrækkeligt med disse „Udsoningens Frugter“. Jeg tror ikke, der høstes flere Laurbær af Udenrigsministeren ved at gaa videre ad den Vej.

Ser man endelig paa, hvilke Fremskridt den saakaldte Beroligelse har gjort paa begge Sider af Grænsen, siden Januar-Konventionen traadte i Kraft, synes der allerede paa den anden Side af Grænsen at være ført Bevis for, at den i saa Henseende i mange Maader har været forfejlet. Jeg skal ikke her nævne de mange Træk

af nyForfølgelser mod Danskheden, som ville være alle Medlemmer bekendte, men kun fremhæve, at hvis det skulde blive til Alvor med den Tvangslov, som er bebudet at skulle fremsættes for den tyske Rigsdag, og som skal nedsætte de Nationaliteter i Tyskland, som ikke have Tysk til Modersmaal, til tyske Statsborgere af anden Klasse ved at berøve dem Retten til at bruge deres Modersmaal i offentlige Forhandlinger, vilde det være et saadant Slag i Ansigtet ogsaa paa den danske Nation, der lever paa denne Side Grænsen, at vi da vilde være længere fra Beroligelsen end nogen Sinde før.

I det hele skal det sikkert nok vise sig — det betænker jeg mig ikke paa at sige til Slutning —, at for alle Danske paa begge Sider af Grænsen ere alle andre Midler til virkelig og endelig Beroligelse i denne Sag utilstrækkelige, saalænge den store Grunduret bliver ved at bestaa, saa længe man i Tyskland ikke anerkender den store Grundsætning om Nationernes Selvbestemmelseret og bringer den til Anvendelse for den danske Befolkning i Nordslesvig.

(Rigsdagstidende. Folketingets Forhandlinger d. 29. Oktober 1907, Sp. 1012 ff.)

Udenrigsministeren (*Raben-Levetzau*): . . . Det ærede Medlem for Københavns 2den Valgkreds (H. L. Møller) henvendte ogsaa Ordet til mig forleden Dag. Det ærede Medlem begyndte med at sige, at han formodede efter de Udtalelser, jeg var fremkommen med, at jeg ikke havde noget mod, at udenrigspolitiske Sager bleve gjort til Genstand for Drøftelse i Folketinget. Heri havde det ærede Medlem fuldstændig Ret. Jeg kan naturligvis aldrig have

noget derimod. Tværtimod kan det kun være en Glæde og en Opmuntring for en Udenrigsminister at se, at Tingets Medlemmer med Opmærksomhed følge ham og det, der angaar hans Ministerium. Men Udenrigsministeren maa have Ret til, naar det gælder en Diskussion, han ikke kan indlade sig paa, at sige, at Forholdene i Øjeblikket forhindre ham i at svare paa visse Spørgsmaal.

Det ærede Medlem kom ind paa en Omtale af Traktaten af 11. Januar 1907 og gjorde den til Genstand for nogle Angreb. I en vis Forstand forbavser det mig at høre Traktaten blive angreben, endog stærkt, fra det Partis Side, hvortil det ærede Medlem hører, da dette Parti jo vistnok somme Tider sætter Pris paa at give det Udseende af, at det fremfor andre Partier her i Tinget har gjort Slesvigernes Sag til sin. Jeg maa imidlertid sige, at den Kritik, det ærede Medlem anvendte, dog ikke er kommen mig uventet. Jeg kom i den Anledning til at se en af mine Skrivelser igennem, som jeg i September Maaned i Fjor har sendt til Gesandtskabet i Berlin. I den Skrivelse fremhæver jeg — Ordene kan jeg naturligvis ikke bestemt erindre, men jeg skal gengive deres Indhold saa godt, jeg kan —, at jeg er sikker paa, at min Handlemaade i denne Sag vil blive gjort til Genstand for streng Bedømmelse, maaske endog Fordømmelse af et vist Parti her i Landet. Men jeg ender med at sige, at jeg vil alligevel gaa frem paa den Bane, jeg der en Gang er slaaet ind paa, idet Hovedsagen for mig er og altid vil blive: Kan man gennem en Forhandling med Tyskland skaffe Nordslesvigerne bedre

Vilkaar at leve under, saa finder jeg, at man ikke alene har Ret, men Pligt til at begynde paa en saadan.

Det ærede Medlem omtalte endvidere Tidspunktet for disse Forhandlinger og spurgte, hvornaar vore Forhandlinger med Tyskland om Traktaten af 11. Januar vare begyndte. Det ærede Medlem udtalte, at de vist allerede vare begyndte i Sommeren 1905, den Gang de to store Flaadebesøg fandt Sted, og den Gang Kejseren var her paa Besøg. Deri tager det ærede Medlem fejl. De første Forhandlinger, der have fundet Sted mellem de to Regeringer om Optanttraktaten, begyndte i Marts Maaned 1906 i Berlin. De fortsattes dernæst i Juli Maaned, men bleve afbrudte paa Grund af Sommeren og paa Grund af, at der var saa faa Embedsmænd til Stede i Berlin, og bleve egentlig først atter genoptagne i September Maaned. Det ærede Medlem siger, at Preussen har haft mange Grunde til at indlade sig med os angaaende Optanttraktaten. Jeg tror, han nævnede tre Grunde. Det ærede Medlem udtalte dernæst noget, som jeg ret ofte har hørt, og som tidt har forbavset mig, nemlig at der fra Preussens Side var et bestemt udtalt Løfte om at ordne Optantbørnenes Forhold, og at dette Løfte var givet i Aabenraa-Konventionen. Jeg har set efter, hvad der staar i denne Konvention, og skal tillade mig at oplæse det for det høje Ting: „Til Slut bliver der af de preussiske Kommissærer henvist til, at den anomale Tilstand, . . . at et uforholdsmæssigt Kvota af Befolkningen besidder Egenskab som Udlændinge og er befriet for de Pligter, der paahvile Statsborgere paa denne Side, i Fremtiden maatte blive fjernet, og at i denne Hensigt, eventuelt

ved Hjælp af Lovgivningen, Omsorg vilde være at træffe saaledes, at de tilkommende Generationer af denne Befolkning med deres Fødsel i Indlandet under deres Forældres blivende Ophold i Staterne paa denne Side erhverve Egenskab som Indlændinge.“ Det er paa den Maade, denne Sag bliver omtalt i Aabenraa-Konventionen, og ikke paa nogen anden Maade.

Det ærede Medlem sagde dernæst noget, som jeg synes indeholdt en Modsigelse af hans egne Ord. Han sagde, at der ikke var Spørgsmaal om, at i den Tid, jeg havde været Minister, var der ikke noget som helst i vort Forhold til Udlandet, der havde gjort det Indtryk og givet Anledning til saa megen Omtale i Landet som just denne Konvention af 11. Januar 1907, men i samme Øjeblik siger han, at det positive Resultat af Konventionen er meget lille. Jeg synes, at der er en vis Modsigelse mellem disse Udtalelser. Naar det er et saa meget lille Resultat, der er kommet ud af denne Traktat, hvorfor skulde det saa have vakt saa stor Opsigt her i Landet, som det i Virkeligheden har? Jeg finder, at Resultatet egentlig er ret betydeligt, idet der derved gives alle Optantbørnene Lejlighed til at erhverve en Nationalitet, hvad de hidtil ikke have haft. Hvorvidt de benytte sig deraf eller ej, maa blive deres Sag.

Antallet af dem, der have benyttet sig af den Ret, som Traktaten giver dem, er endnu kun opgjort indtil den 15. Juli. Indtil da er der blevet naturaliseret 2,834 Optantbørn efter Traktaten, og desuden er der naturaliseret 356 Optanter, der ikke falde ind under Traktaten. Det vil altsaa sige, at de 2,834 Mennesker,

som før ikke havde nogen Nationalitet at støtte sig til, ingen Rettigheder havde, have nu faaet det, og jeg synes, at alle, der have virkelig Interesse — hvad jeg vil kalde virkelig Interesse — for Nordslesvigerne, maa kunne glæde sig derover.

Det ærede Medlem spurgte dernæst om, hvilken Pris Danmark havde givet for Optanttraktaten. Det forekommer mig, at der deri ligger en Antydning af, at Danmark skulde have givet Preussen en anden Pris end den, man finder nævnt i Traktaten. Det er en Antydning, som jeg paa det bestemtteste maa tilbagevise. Det er ikke een, men mange Gange blevet erklæret, at der overhovedet aldrig har eksisteret nogen anden Aftale mellem Tyskland og Danmark end Traktaten, og det erklærer jeg en Gang endnu, hvad der forøvrigt turde være overflødigt. Det ærede Medlem sagde, at han betragtede Indledningen til Traktaten som en Ydmygelse for Danmark. Jeg kan ikke faa ind i mit Hoved, at det skal være en Ydmygelse. Dersom den der forekommende Henvisning gjaldt noget andet, end den gør, kunde jeg maaske have fundet en Ydmygelse deri, men jeg kan ikke se, at der for Danmark kan være en Ydmygelse i, at vi i Indledningen til Traktaten henvise til en Fredstraktat, som vi selv i 1864 have underskrevet.

Der staar endvidere i Indledningen til Traktaten, at ethvert Land efter sin Lovgivning og paa sit Gebet skal bidrage, hvad det kan, til rolige Forhold i Grænse-landene. Det ærede Medlem mente, at denne Del af Indledningen indeholdt Farer for Danmark, og at det var risikabelt, at vi vare gaaede ind paa noget saadant.

Men denne Forpligtelse er jo gensidig, den gælder lige saa vel for Tyskland, som den gælder for os, og naar Tyskland vilde paatage sig den, maatte Danmark ogsaa paatage sig den. At vi derved skulde risikere tyske Indblandinger — det skulde vel navnlig være i den nærmeste Tid efter Traktatens Vedtagelse —, har jeg hidtil intet som helst mærket til, og jeg tror, det vil komme ganske an paa den Maade, hvorpaa man baade paa denne og hin Side af Grænsen tager Forholdene, om man kan risikere Indblanding i den Anledning. Det ærede Medlem sagde, at det var en farlig Ting for en lille Stat som Danmark at indgaa den Slags Konventioner, som vi have gjort. Ja, jeg skal indrømme Rigtigheden af, at Danmark er en lille Stat, og at vi have indgaaet denne Konvention med en stor Stat, men fordi vi ere en lille Stat, kunne vi dog ikke sige til den store Stat: Vi ville ikke indgaa nogen som helst Overenskomster med jer. Det ærede Medlem bemærkede fremdeles, at han vilde fraraade Udenrigsministeren at gaa videre ad den Vej, han var slaaet ind paa, da han ikke troede, der var Laurbær for ham at plukke der. Jeg skal hertil svare, at jeg er beredt til, hvis der nogen Sinde viser sig en anden Lejlighed, hvorved jeg kan virke til Gavn for Nordslesvigerne, atter at begynde at arbejde derpaa ganske uden Hensyn til, om jeg som Udenrigsminister tjener Laurbær derved eller ikke.

Det ærede Medlem omtalte til Slutning den ny Foreningslov i Tyskland. Denne Sag skal jeg ganske afholde mig fra at berøre, thi jeg vilde ikke finde det passende, at en Udenrigsminister gav sig til at omtale

et i et fremmed Land bebudet Lovforslag, et Forslag til en Lov, der endnu ikke foreligger; det kan være tids nok at omtale Sagen, naar Forslaget en Gang er blevet til Lov, hvis det da bliver det, og vi have set den Skikkelse, Loven har faaet.

(Rigsdagstidende. Folketingets Forhandlinger d. 30. Oktober 1907, Sp. 1245 ff.)

H. L. Møller: Idet jeg kort skal svare den højtærede Udenrigsminister paa de Bemærkninger, han i Gaar henvendte til mig, skal jeg begynde med at sige, at da jeg første Gang havde Ordet under denne Finanslovbehandling, brugte jeg et Udtryk, som jeg nu fortryder. Jeg sagde om den højtærede Udenrigsminister, at jeg troede ikke, der vilde vokse flere Laurbær paa Ministerens Vej, hvis han gik videre med flere Konventioner som den om Optanterne. Jeg fortryder, at jeg har brugt dette Udtryk, fordi der deri kunde ligge en Antydning af, at jeg mente, at den højtærede Minister havde søgt sin egen Ære ved de Forhandlinger, han derom havde ført, og det Resultat, han havde opnaaet. Naar jeg har brugt dette Udtryk, har det været en ganske almindelig Talevending, hvori der ikke laa nogen dybere Mening; men jeg beklager, at jeg har brugt det, fordi det kunde udtydes, som jeg har nævnt. Den højtærede Minister risposterede saa smukt paa dette Punkt, at det er let for mig nu at udtale min Beklagelse over, at jeg har brugt Udtrykket.

Naar jeg derefter skal gaa ind paa den højtærede Ministers Tale, er der ikke ret meget i denne Tale,

jeg forstaar, det maa jeg desværre bekende. Jeg synes, at den højtærede Minister har læst min Tale daarligt, og jeg vil oprigtigt haabe for Varetagelsen af vore danske Udenrigs-Interesser, at den højtærede Minister læser de Depecher, han modtager, bedre, end han har læst min Tale fra forleden. Den højtærede Minister har lagt mig 2 Spørgsmaal i Munden, som jeg aldeles ikke har stillet, og han har desuden tillagt mig 2 andre Ting, som jeg aldeles ikke har udtalt i min Tale.

Der er for det første to Spørgsmaal. Jeg har netop ikke villet stille et eneste direkte Spørgsmaal til den højtærede Minister, som han skulde være nødt til at svare paa, og det har jeg undladt at gøre, fordi jeg fuldstændig anerkender, hvad den højtærede Minister sagde i Gaar, at Udenrigsministeren maa have Ret til, naar det gælder en Diskussion, som han ikke kan indlade sig paa, at sige, at Forholdene i Øjeblikket forhindre ham i at svare paa disse Spørgsmaal. Netop for at gøre det let for den højtærede Minister at undlade at svare, hvis han ikke finder det betimeligt, har jeg undladt at stille noget som helt direkte Spørgsmaal til Ministeren i min Tale.

Imidlertid har Ministeren fundet ud, at jeg har spurgt ham om, naar Forhandlingerne om Optantsagen begyndte. Saaledes staar der i Ministerens Tale: „Det ærede Medlem spurgte, hvornaar vore Forhandlinger med Tyskland om Traktaten af 11. Januar vare begyndte.“ Det har jeg slet ikke spurgt om. Jeg har udtalt den Formodning, at disse Forhandlinger vare blevne indledede som Følge af de storpolitiske Begivenheder i Eftersommeren 1905, da de to Flaadebesøg og

den tyske Kejsers Besøg fandt Sted; og naar jeg har udtalt som min Formodning, at Forhandlingerne vare udsprungne af denne Situation, var det nærmest for at udtale en Paaskønnelse af, at den højtærede Minister der havde givet efter for en offentlig Mening, som paa den Tid voksede frem i Danmark og krævede, at der fra dansk Side skulde gøres noget i den Retning. Nu oplyser den højtærede Minister mig om, at det er rent galt, og at Forhandlingerne om Optanttraktaten begyndte slet ikke i Eftersommeren 1905. Nej, siger den højtærede Minister, de første Forhandlinger begyndte i Marts Maaned 1906 i Berlin. Det stemmer ikke med, hvad der staar i Ministeriets Redegørelse til Rigsdagen, der staar nemlig: „Den egentlige Forhandling om Optantsspørgsmaalet begyndte først i Januar 1906.“ Altsaa, i sin Tale i Gaar siger den højtærede Minister, at Forhandlingerne begyndte i Marts Maaned 1906, og i Redegørelsen til Rigsdagen siges der, at de egentlige Forhandlinger begyndte i Januar 1906. Men forud for de egentlige Forhandlinger maa der vel være gaaet visse præliminære Forhandlinger, som altsaa maa ligge noget længere tilbage i Tiden, altsaa nærmer sig meget stærkt til det Tidspunkt, som jeg formodede var det rigtige. Nu ved jeg ikke, hvad den højtærede Minister vil have, vi skulle tro: Redegørelsen fra Januar i Aar, hvor der staar, at Forhandlingerne begyndte i Januar 1906, eller den højtærede Ministers Tale i Gaar, hvor der siges, at Forhandlingerne begyndte i Marts 1906. Det er mig for Resten af ganske underordnet Betydning, naar disse Forhandlinger ere begyndte.

Saa siger dernæst den højtærede Minister, at jeg har spurgt om, hvilken Pris der er betalt for Konventionen — den højtærede Minister siger: „Det ærede Medlem spurgte dernæst om, hvilken Pris Danmark havde givet for Optanttraktaten“ —, og, fortsætter den højtærede Minister: „Det forekommer mig, at der deri ligger en Antydning af, at Danmark skulde have givet Preussen en anden Pris end den, der findes nævnt i Traktaten“. Jeg maa paa det bestemteste erklære, at jeg aldeles ikke har spurgt om, hvilken Pris der er givet, og jeg har endnu mindre antydnet, at der var betalt nogen som helst Pris udenfor Traktaten. Jeg finder, at den højtærede Minister har nydt en lovlig let Triumf, naar han saa bestemt har tilbagevist som en Insinuation noget, som jeg aldeles ikke har insinueret, og som, saa vidt jeg ved, overhovedet ikke er blevet insinueret her i Salen. Nej, jeg har slet ikke spurgt om nogen Pris, men jeg har blot nævnt den Pris, som vitterlig er betalt i Konventionen, nemlig den Indledning, der findes i Konventionens første Artikel. Den Pris er vitterlig betalt, og den har jeg tilladt mig at vurdere.

Der er her en Uenighed imellem den højtærede Minister og mig om, hvor meget den Pris er værd, og hvor megen Betydning der i det hele taget kan tillægges den. Den højtærede Minister synes at mene, at det er en ligegyldig Sag, noget ganske underordnet, om der staar en saadan Indledning som den, Konventionen begynder med, hvori man endnu en Gang bekræfter Wienerfreden og de Dispositioner, der ere trufne i Henhold dertil. Den tyske Regering har

aabenbart ikke været af den Mening, at det var en ligegyldig eller underordnet Bestemmelse, siden den ligefrem har opstillet det som en Betingelse, at denne Bestemmelse kom ind. Men naar vi paa den Maade maa honorere en Betingelse, som opstilles fra tysk Side som Vilkaar for Konventionen, saa er det en Pris, der er betalt for at faa Konventionen. At denne Pris ikke er ringe, har den offentlige Mening i Tyskland i alt Fald været enig om. Jeg har ikke faaet Tid til, da jeg først i Eftermiddags har faaet Fortrykket af den højtærede Ministers Tale, at skaffe mig Papirerne, men jeg skal blot henvise til en Artikel, der den Gang fandtes i det Blad, som er Danmarks argeste Fjende i hele det tyske Rige, „Hamburger Nachrichten“, en Artikel, hvor det siges, at denne Indledning til Konventionen er det, hvori Konventionens egentlige Betydning ligger. Saa højt har man vurderet denne Indledning fra tysk Side, og det forekommer mig, at man ikke fra dansk Side maa vurdere den ringere.

Den højtærede Minister sagde saa, at der laa ingen Ydmygelse fra dansk Side i at henvise til den Wienerfred, vi dog en Gang havde underskrevet. Jeg har allerede i min første Tale begrundet, hvorfor jeg fandt, det var en Ydmygelse, og jeg kan ikke begrunde det bedre, end jeg gjorde det den Gang; men jeg skal dog kort gentage det her. Det forekommer mig altid uværdigt, naar man, 40 Aar efter at man har kontraheret, kommer og siger: Skulle vi saa ikke sætte vor Underskrift paa det en Gang til? Naar den ene Part kommer og siger til den anden: Nu anse vi det for

nodvendigt, at I sætter jeres Underskrift under disse Forpligtelser en Gang til, for at vi kunne være sikre paa, at I ville holde dem, og for at vi kunne henvise til den fornyede Underskrift som Pant paa, at I ville holde disse Forpligtelser — finder jeg, dette er en Ydmygelse, vi have maattet døje. Det forekommer mig, at den højtærede Minister hellere maatte have sagt som saa: Ja vist var det beklageligt, at vi skulde gøre det; men det gjaldt om at opnaa store, gode Resultater; vi ere nu en Gang de smaa og svage, vi maa resignere, vi maa finde os i meget, som de store Magter ikke behøve at lade sig byde, vi have maattet resignere paa dette Punkt for at tage, hvad vi kunde faa. Hvis den højtærede Minister havde svaret saaledes, vilde jeg ikke have gjort nogen større Indvending derimod. Men det forekommer mig betænkeligt, at der skal være en saadan Unighed, som der synes at være mellem Udenrigsministeren og mange Tusinder af Mænd og Kvinder i Landet, som visselig ikke høre til de ringeste, og som have følt det som en stor og iøjnefaldende Ydmygelse, der er beredt os. Det vilde have været mere betryggende, det vilde have forøget Tilliden til den højtærede Ministers Ledelse af vor udenrigske Politik, hvis vi her havde kunnet faa Forvisningen om, at den højtærede Ministers Mening om, hvad Landets Værdighed kræver, nogenlunde svarede til, hvad vi andre mene, at Landets Værdighed kræver ved en saadan Lejlighed.

Dernæst har den højtærede Minister tilbagevist min Bemærkning om den Bestemmelse i Konventionen, hvorved de to Regeringer forpligte sig til hver inden-

for sit Omraade at virke hen til Fjernelse af Foruro-
ligelse. Den højtærede Minister citerede der Konven-
tionen ganske unøjagtigt, idet han sagde i sin Tale,
at der stod, at vi skulde bidrage til rolige Forhold i
Grænselandene. Dette Udtryk „Grænselandene“ findes
ikke i Konventionen. Der staar derimod i Konven-
tionen, at vi skulle virke til Beroligelse i visse Be-
folkningskredse. Der kan fornuftigvis heller ikke staa
noget som „Grænselandene“ i Konventionen. Hvad skulde
de danske Grænselands være? Hvad skulde det være
for Lande paa denne Side af Grænsen, hvor vi skulde
have en særlig Forpligtelse til at virke beroligende,
fordi der var en særlig Uro til Stede? Det er allerede
galt nok, at der staar „visse Befolkningskredse“, for
det er heller ikke tydeligt. De Befolkningskredse, hvori
den danske Regering skal virke beroligende, maa jo dog
findes paa denne Side Grænsen, men hvor kan der fin-
des saadanne enkelte Befolkningskredse, hvor Foruroli-
gelsen er større end andre Steder? Hvor ere de Be-
folkningskredse, om hvilke man kan sige: Her er det,
den danske Regering skal opfylde sin Forpligtelse?
Navnlig er der paa denne Side af Grænsen ingen Be-
folkningskredse, som ere i Usikkerhed med Hensyn til
deres staatsundersaatlige Forhold. Ogsaa derved bliver
Bestemmelsen utydelig og i Grunden meningsløs.

Den højtærede Minister mente, at vi ikke kunde
have noget imod at paatage os en saadan Forpligtelse,
naar Tyskland paa sin Side havde paataget sig den;
Forpligtelsen var altsaa gensidig. Det kan den højt-
ærede Minister slet ikke svare mig, for jeg har allerede
i min første Tale sagt, at ganske vist er Forpligtelsen

gensidig, for saa vidt som Tyskland har paataget sig den samme Forpligtelse overfor os, men der er alligevel en stor Forskel. Der er stor Forskel paa, om det er en lille og svag Magt, som gennem en saadan Forpligtelse giver en stor Magt Lejlighed eller Paaskud til at blande sig i dens indre Anliggender, eller det er en stor Magt, der staar overfor en lille Stat; for den risikerer saa vist ikke noget. Jeg har altsaa udtrykkelig begrundet, hvorfor jeg mente, at denne Forpligtelse til at virke beroligende var særlig farlig for en lille Stat som Danmark, og denne Begrundelse har den højtærede Minister aldeles ikke afkræftet.

Foruden dette, at den højtærede Minister saaledes har tillagt mig en Insinuation om, at vi havde betalt en Pris for Traktaten udenfor Traktaten selv, har Ministeren ogsaa sagt til sidst i sin Tale, at jeg havde sagt, det var en farlig Ting for en lille Stat som Danmark at indgaa paa den Slags Konventioner, som vi have gjort. Det har jeg ikke sagt. Jeg har kun sagt, at det var en farlig Sag for en lille Stat som Danmark at indgaa disse Forpligtelser til at virke beroligende overfor en stor Stat. Men det er ikke det samme, som at vi ikke skulde indgaa Konventioner med den tyske Regering af nogen Art. Det er ikke Konventionen som Helhed, men de to enkelte Bestemmelser i Indledningen, jeg har tilladt mig at kritisere.

Efter hvad jeg her har sagt, indser jeg ikke, hvad den højtærede Minister har opnaaet ved den Maade, han svarede paa mine Bemærkninger i Gaar. Han har ganske vist opnaaet en Effekt ved eftertrykkeligt at tilbagevise Beskyldningen for, at Danmark havde betalt en Pris

for Traktaten, der laa uden for Traktaten; men da denne Beskyldning end ikke er antydet af mig, kunde den højtærede Minister ogsaa have sparet sig sin Tilbagevisning. Ud over det synes jeg ikke, han har opnaaet noget, og jeg tror, at mange ville finde, at den højtærede Minister vilde have indlagt sig mere Fortjeneste, om han havde svaret forleden Dag i Landstinget, da Forespørgselen der var for, i Stedet for at han der tav stille. Saa kunde den højtærede Minister maaske uden Skade have tiet i Gaar.
